

memorii | jurnale | călătorii

Justina Irimia s-a născut la București în 1981. A absolvit Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București în 2005. A studiat timp de un semestru la Université Paris 12. În prezent este editor la Secția engleză din cadrul Radio România Internațional. A publicat articole în *Dilema* și *Observator Cultural*. A tradus pentru revista *Secolul XX*.

A călătorit pe toate continentele, dar, dintre orașele din cele 27 de țări vizitate, doar Buenos Aires a convins-o că trebuie să scrie despre el și să ajute o societate cunoscută în America Latină drept Parisul Sudului, și în Europa drept orașul lui Borges și al tangoului, să se lase descoperită și înțeleasă. În cei doi ani petrecuți în capitala argentiniană a purtat discuții atât cu sociologi, psihologi, istorici, jurnaliști, profesori și filozofi, cât și cu prieteni și cunoscuți, pentru a putea contura și analiza etosul local.

Justina Irimia

Ultimul tango
la Buenos Aires

O metropolă exotică
pe înțelesul tuturor

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Anca Lăcătuș
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Patricia Rădulescu
DTP: Corina Roncea, Dan Dulgheru

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 2012

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IRIMIA, JUSTINA

Ultimul tango la Buenos Aires: o metropolă exotică pe înțelesul tuturor/

Justina Irimia. – București: Humanitas, 2012

ISBN 978-973-50-3498-6

913(82 Buenos Aires)(0:82-992)

821.135.1-992

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

O societate care se contemplă

„De ce suntem ciudați? De ce suntem obiect de studiu?“ Luis Faraoni mă privea candid, în timp ce eu mă duelam cu pastele cu sos roz. În jur, lumea vorbea tare, acoperită doar de zgomotul mașinilor care treceau pe lângă trotuarul asaltat de mese. L-am ascultat atent și apoi m-am uitat la obiectul de studiu. Era miezul nopții, ceasul ideal al vieții *porteña*; în restaurantul Don Chicho, dezmățul culinar creștea sub valul discuțiilor, iar eu mă gândeam: cum să-i explic unui jurnalist ce mă făcuse să încep să scriu această carte? Încă din primele luni la Buenos Aires, simțisem că oamenii de aici merită cercetați și își pot reclama un spațiu în bibliotecă. Nu științific, nu rigid și nu într-un ghid turistic sau într-un jurnal de călătorie. Sunt prea pasionali și intenși ca să poată fi cuprinși într-o simplă analiză clinică, deși atracția e atât de mare, încât se studiază și între ei. Le place mult să vorbească despre ei, să asculte ce se spune despre ei și, atunci când acestea nu le sunt de ajuns, să citească, avid, ce se scrie despre ei, în țară sau în străinătate. Mărturie stau zecile de cărți despre propria societate, prezente în mai toate librăriile.

Această societate este, probabil, una dintre puținele în care, atunci când cineva e călcat, din greșeală, pe picior, îi răspunde celuilalt cu un zâmbet. Una dintre puținele societăți unde oamenii stau la coadă în fața ascensorului dintr-o instituție. În care oamenii din metrou îi aplaudă pe cântăreții ambulanți. Și singura societate în care, pentru a răspunde la „mulțumesc“, se începe fraza cu „nu“, replica tradițională fiind „nu, te rog“ (echivalent al lui „pentru nimic“).

Argentinienii se adoră și se critică permanent. Sunt convinși de propria unicitate și de faptul că europenii îi percep ca pe ceva bizar, sau, schematic, doar ca pe poporul lui Maradona sau ca pe niște dansatori de tango. „Europa vede America de Sud ca pe un acvariu plin cu pești rari“, îmi spunea Luis Faraoni. Pe acest continent imens, Argentina își caută identitatea, și acum, la 200 de ani de la înființare, își contemplă frustrările și împlinirile cum a făcut-o mereu: cu tandrețe și cu un strop de perversitate. Dacă Europa este obosită și lipsită de vitalitate, Argentina „are chef de viață“, remarca filozoful Diego Fernández, într-o discuție în care i-am pus zeci de întrebări despre propria țară. Adăuga, rapid, că nu ar putea trăi în Suedia și că frenezia argentinienilor e mult mai umană decât planificarea rece și minuțioasă a suedezilor. Tot el îmi atrăgea atenția că argentinienii care trăiesc în străinătate își caută justificări, fiindcă nu par siguri de alegerea făcută. Vorbele lui Diego îmi aminteau de comentariul unei prietene care îmi mărturisise că plictiseala de a ști cu trei luni înainte ce o să faci, cum se întâmplă în Europa, ar fi greu de suportat și nu ar schimba-o niciodată cu emoțiile neprevăzutului local. „Aici

nu te plictisești, pentru că trăiești aproape totul cu pasiune.“ Buenos Aires este însă și orașul psihoterapiei, o cutumă devenită modă, posibil capriciu. Alături de New York și Paris, el este, de altfel, parte din triada psihoterapiei mondiale. Corespondentă BBC în propriul oraș, jurnalista Valeria Perasso îmi relatează ce a simțit, întorcându-se la Buenos Aires, după câțiva ani petrecuți la Londra. „Ce mi-a atras imediat atenția a fost lipsa de punctualitate, de neconcepție la Londra. Ea se traduce ca lipsă de respect pentru timpul celuilalt.“ Dar reproșul Valeriei nu a durat mult – imediat a menționat că argentinienii trăiesc într-un „haos creativ“ și că au „darul de a găsi soluții în mijlocul celor mai mari probleme și încurcături“. În plus, faptul că îi admiră pe nord-americani ține de respectul pentru simțul ordinii și pentru eficiență, lucruri deseori absente în Argentina.

Despre oamenii din Buenos Aires, emoționali, polemici, pasionali și solidari, se va mai scrie, astăzi, cum se scria acum un secol. Li se satisface, astfel, dorința de a fi cunoscuți, elogiați, criticați, invidiați și feriți de stigmatul uitării. Se numesc *porteños* (aluzie la faptul că orașul este port) și își poartă numele cu vanitate cosmopolită. Copiii de imigranți, ai căror strămoși au coborât de pe vapor (după cum ei înșiși mărturisesc), la pragul dintre secole și apoi de-a lungul secolului XX, în căutare de avere sau fugind de război, *los porteños* își arată fizionomia italiană sau iberică, adâncind confuzia europeanului, căruia îi e neclar ce ne unește și ce ne desparte pe noi, cei reuniți aici, pentru o clipă sau o viață. Și atunci înțelegi de ce orașul cu clădiri pariziene nu te respinge cu aroganța rece a Parisului, căci pe bulevardele sale enorme, sufocate de mulțimi grăbite și răscolite de

acordurile de tango ce se revarsă când și când din magazinele larg deschise, câte un zâmbet sicilian îți amintește că te afli în America de Sud, că aici râsetele, ironia și neobositul simț teatral nu vor înceta niciodată. Echilibrul, proporția ce se ascunde sub nesfârșita întindere de Europă maiestuoasă, este tocmai seninătatea celor care îl umplu, cu patima lor și cu dubla lor identitate. Căci acest oraș îndrăgostit de canoane arhitecturale europene a fost fidel oamenilor săi – italieni, spanioli, francezi, germani, englezi, ruși, polonezi, scandinavi și evrei europeni. Iar limba vorbită aici – simfonie nervoasă – trezește nedumeriri, pentru că lentoarea dulce și senzuală a accentului tipic argentinian anunță că italiana și-a lăsat pe veci amprenta în ființa *porteña*. Nicăieri în lume, în afara Italiei, nu mai curge atât de seducător, atât de îndrăzneț, pe alocuri ofensiv, mereu minunat, timbrul legănat al limbii italiene. O spaniolă tipică îmbracă această tonalitate definită de expresii locale atât de plastice încât par copiate din scenariile de comedie. Dintre toți sud-americii, doar uruguayenii, vecinii mai săraci, împărtășesc întru totul spaniola argentiniană. Uneori, ea își coboară influența italiană până la degetele care croiesc un gest identic cu gestul explicativ făcut de italieni, dar care aici exprimă uimirea.

Prin centrul orașului trece 9 de Julio, cel mai lat bulevard din lume, un vârtej de aproape 20 de benzi ale cărui voce și pulsație nu încetează nici o clipă, pe cât de atrăgător, pe atât de amenințător. Un bulevard care, fără îndoială și cruțare, umilește Champs Élysées-ul. Fără a avea eleganța lui, 9 de Julio are mult din Europa glorioasă care a cucerit Lumea Nouă și se încăpățânează să trăiască în mijlocul ei. Un

obelisc alb, de o eleganță afirmativă, se înalță la principala intersecție. Despre acest simbol al orașului, recognoscibil în toată lumea, unul dintre prietenii mei, venit din provincie în studenție, îmi spunea că reprezintă „faptul că nu ai eșuat venind aici, faptul că poți supraviețui în acest oraș“.

Pe străzile elegante pline de cerșetori și vagabonzi, sub privirea ferestrelor asaltate de ornamente arhitecturale, se adună mormanele de gunoi, pe care oamenii străzii le triază cu grijă, seară de seară, oprindu-se pentru a se odihni pe sacii imunzi sau pentru a-și plimba copiii în cărucioare cu deșeuri. Cerșetoria e azi acompaniată de o vertiginoasă rată a criminalității produse de sărăcie. Presa relatează la fiecare oră cazuri de jafuri, crime și luări de ostatici – un fapt devenit banală realitate într-un oraș care, până acum două decenii, se număra printre cele mai sigure din America de Sud.

Buenos Aires își poartă, în acești ani, resemnarea furioasă a mizeriei, dar nu încetează să strălucească din inima lui, care mărturisește despre nenumărații pași de tango, până în cartierele rezidențiale de un lux uimitor și până în suburbiile murdare. În martie, la Buenos Aires vine toamna, iar dulceața autumnală a fratelui său mai bătrân, Parisul, se încarcă aici cu bogăția sudului și cu nostalgia epocii în care Carlos Gardel, celebrul creator și cântăreț de tango, cânta despre al său *Buenos Aires querido*.

Spațiu, nu timp

Mă voi opri la colțul unde nu vei veni.

Julio Cortázar, *El Futuro* (Viitorul)

Prin ochii hubloului de avion, orașele Americii de Sud se zăresc în anatomia lor reală. Ele se întind cuminte și previzibil, precum notele succesive ale unei muzici tihnite. Străzile perfect perpendiculare, de o rigoare liniștitoare, alcătuiesc dreptunghiuri în jurul cărora viața se desfășoară cu intensitatea oricărui alt loc al acestei lumi.

Buenos Aires, gloria Americii de Sud, portul care își deschide brațele către Europa care l-a creat și către lumea care îl descoperă neîncetat, este, la fel ca surorile sale, locul unde spațiul, și nu timpul, țese firul existenței și determină pașii pe străzile sale cu nume elegante. Turistului european, lipsit de întâlnirea cu New Yorkul ori cu alte orașe nord-sau sud-americane, i se înfățișează o ciudată așezare de străzi care îl poartă pe distanțe enorme și obositoare, deopotrivă prin cartiere luxoase și zone imunde, cu o nonșalanță de pantomimă. Astfel, el descoperă că, la 2 km de punctul de plecare, ajunge într-o lume diferită de cea din care a plecat, aflându-se însă pe aceeași stradă. Explicația e simplă și absolut tehnică – Buenos Aires este construit pe structura de *cuadras*. O *cuadra*, echivalentul termenului american *block*, este doar în aparență o stradă, în accepțiunea europeană

a termenului. Lungă de aproximativ 100 de metri, ea reprezintă un fragment, o articulație din ceea ce, în înțelegerea locală, înseamnă o stradă. O stradă din Buenos Aires, întotdeauna foarte extinsă, este deci alcătuită din numeroase *cuadras*, care se succedă perseverent și natural, purtându-și călătorul cu siguranța unui ghid. Dată fiind lungimea străzilor, de multe ori referirea la o anumită adresă se face nu prin numărul căutat, ci prin menționarea uneia dintre străzile perpendiculare pe aceasta.

Căci structura urbană este de mult asimilată de ființa localnicului, făcând ca orice deplasare pe jos să fie mijlocită de spațiu, departe de dictatura timpului. Astfel, întrebării clasice: „Unde se află strada X?“ i se va răspunde invariabil cu o referire la numărul de *cuadras* care trebuie străbătute, și nicidecum la numărul de minute necesare. Turistul care s-ar interesa, inocent, de timpul implicat de traseu s-ar confrunta cu privirea nedumerită a localnicului, confruntat, la rândul său, cu o noutate adusă din lumea veche, locul unde, spre stupoarea sa, nu există *cuadras*, iar oamenii, presupune el, merg pe stradă într-o confuzie generalizată, ratând, frecvent, destinația.

Este greu de imaginat un loc în care două substantive să apară cu o insistență care să le transforme într-o parte a codului său identitar. Nu este nevoie să vorbești spaniola locală ca să înțelegi că, în Buenos Aires, termenul *cuadra* și complementul său *esquina* au coborât din dicționar, intrând în ființa *porteña* cu fermitatea unui decret și confortul unui reper. Căci, dincolo de orice referință concretă, aceste două cuvinte se topesc în intime coordonate socio-culturale, iar prelungirea lor fizică le dăruiește viața proprie. *Esquina*

este colțul străzii. Cuvântul trăiește aici plenitudinea identității sale – este reper inevitabil al unui drum, al localizării unei stații de autobuz, al unei farmacii, al locului unei întâlniri. În acest oraș romantic și decadent, mângâiat de nostalgia tangoului, *esquina* este colțul în care trăiește, de un secol, câte o cafenea celebră sau o modestă crâșmă, câte o misterioasă casă abandonată sau un depozit de unelte diverse. Este termenul care, de mult, a fost împrumutat de numele câte unui restaurant de cartier. *Esquina* este locul unde se înalță, arrogant, câte o cupolă amenințătoare a cărei înfățișare își găsește armonia în acest Paris al Sudului.

Cuprins

O societate care se contemplă	5
Spațiu, nu timp	10
Din binefacerile unei mode	13
Despre glumă	17
Despre familiaritate și puterea de a râde	20
Mituri și manii	26
Virtutea viciului	33
O invenție argentiniană	39
Despre vaci	44
Infuzia vieții	51
Sub semnul unei clase	56
O țară dezbinată	70
Secrete postume	80
Istoria din subsoluri	87
Orașul funerar	99
Rit(m)ul protestului	103
Metabolisme culturale	106
Îngrădiri îngăduite	111
Kirchnerisme	114
Harul vorbelor fără har	121
<i>Farándula</i> , în orașul miilor de scene	131
Împliniri incerte	136
Legea căsătoriei homosexuale	155
Parisul Sudului	161
Mulțumiri	169